

Ольга ШУЛЬГА

*Комунальне підприємство «Дніпропетровська
клінічна психіатрична лікарня»*

Ольга ЦАРЬКОВА

*Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького*

Катерина САХАРОВА

*Національна академія державного управління
при Президентові України
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління*

СИСТЕМА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Розглядаються особливості інклюзивної системи в Україні як об'єкта державного управління, зокрема теоретичні засади вирішення існуючої проблеми. Характеризуються основні наукові підходи до вивчення особливостей інклюзивної системи в Україні. Вивчаються основні принципи, мета та завдання інклюзивної освіти та аналізуються позитивні аспекти залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивна школа, форми інклюзивної освіти.

Глобалізація, масштабні та кардинальні зміни структури й характеру світового економічного, соціального та особистісного розвитку, а також інші стрімкі зміни, що відбуваються в сучасному світі, зумовили модернізацію всіх сфер суспільного життя, перш за все системи освіти як фундаментальної основи інноваційного суспільства.

Тривалий час діти з обмеженими можливостями здоров'я були ізольовані від суспільства, замкнуті в особливому соціумі, в особливих соціальних, більш того державних інститутах. Актуальною у зв'язку із цим стає проблема розробки та реалізації стратегій удосконалення системи шкільної освіти, що відіграє особливу роль у формуванні та розвитку унікального потенціалу кожного члена суспільства. Це, зі свого боку, може розглядатися як невіддільна умова забезпечення можливості процвітання суспільства на сучасному етапі його розвитку.

Серед найбільш відомих закордонних учених, які з'ясували проблеми вищої школи, можна назвати Ф. Альтбаха, Г. Келлі, К. Павловського, А. Річардса, П. Скотта та ін. Досить ґрунтовно та всебічно досліджують розвиток сучасної вищої школи російські вчені, а саме: А. Галаган, Б. Гершунський, О. Ліферов, В. Садовничий та ін. В Україні питання реформування вищої освіти вивчали такі фахівці, як: В. Андрущенко, М. Згуровський, К. Левківський, В. Козаков, К. Корсак, М. Степко та ін.

Мета статті – дослідити систему інклюзивної освіти в Україні як об'єкт державного управління.

Інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість усім дітям брати участь у всіх програмах. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [10]. Одним із головних завдань

інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб у шкільному середовищі та поза його межами.

Визначаючи сутність інклюзії, важливо звернути увагу на чотири елементи, які ілюструють її характерні особливості:

1. Інклюзія – це процес. Важливо зазначити, що інклюзія має розглядатись як постійний пошук ефективніших шляхів задоволення індивідуальних потреб усіх дітей. У цьому випадку відмінності розглядаються як позитивне явище, яке стимулює навчання дітей та дорослих.

2. Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням. Відповідно вона включає комплексне оцінювання, збір інформації з різноманітних джерел для розробки індивідуального плану розвитку та реалізації його на практиці.

3. Інклюзія передбачає присутність, участь та досягнення. Присутність у цьому контексті розглядається як надання можливості навчатися в загальноосвітньому навчальному закладі та пристосувань, необхідних для цього; участь розглядається як позитивний досвід, якого набуває учень у процесі навчання, та врахування ставлення учня до самого себе в цьому процесі; «досягнення» розглядається як комплексний результат навчання упродовж навчального року, а не лише результати тестів та екзаменів.

4. Інклюзія передбачає посилення уваги до тих груп учнів, які підлягають «ризик» виключення або обмеження в навчанні. Це визначає моральну відповідальність перед такими «групами ризику» та гарантування їм можливості участі в освітньому процесі.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Інтеграція – зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами в регулярний освітній простір, пристосування учня до вимог школи. Процес інтеграції можна вважати проміжним етапом розвитку інклюзивної системи освіти. Він має кілька типів:

1. Соціальна інтеграція. Діти з особливими потребами можуть брати участь разом з іншими дітьми в позакласній діяльності, такій як: харчування, ігри, екскурсії тощо, як у дошкільних навчальних закладах, так і в загальноосвітніх навчальних закладах, однак вони не навчаються разом.

2. Функціональна інтеграція. Як діти з особливими потребами, так і їхні однолітки навчаються в одному класі. Існують два типи такої інтеграції: часткова і повна. За часткової інтеграції діти з особливими потребами навчаються в окремому спецкласі або відділенні школи та відвідують тільки окремі загальноосвітні заходи, тоді як у разі повної інтеграції такі діти проводять увесь час у загальноосвітніх класах. Саме останній тип інтеграції можна розглядати як справжню освітню інтеграцію.

3. Зворотна інтеграція. Про такий тип можна говорити тоді, коли здорові діти відвідують спецшколу.

4. Спонтанна або неконтрольована інтеграція. Відбувається тоді, коли діти з особливими потребами відвідують загальноосвітні класи без отримання додаткової спеціальної підтримки. Існують причини вважати, що в багатьох країнах чимала кількість таких дітей становить більшу частину тих, кого залишають навчатися на повторний рік [5].

Останнім часом поняття інтеграції замінюється терміном «інклюзія», який має дещо розширений контекст: інтеграція передбачає залучення учнів з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл, а інклюзія – пристосування шкіл і їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів – як обдарованих дітей, так і тих, які мають особливі потреби. Інклюзія потребує

змін на всіх рівнях освіти, оскільки це особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент учнів та диференціює освітній процес, відповідаючи на потреби учнів усіх груп та категорій. «Інклюзію в освіті можна розглядати як один із багатьох аспектів інклюзії в суспільстві взагалі» [8, с. 103].

Останніми десятиліттями в більшості країн Західної, а тепер і Центральної Європи відбуваються докорінні зміни в законодавстві, розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Із вибором Україною незалежного та демократичного напрямку розвитку суспільства, визнанням нашою державою у 1991 р. Конвенції ООН про права дитини посилилася увага до якості й доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Так, у Конвенції ООН про права дитини зазначено: «...усі діти мають право на освіту, і, як наслідок цього, право на прогрес» [3].

Характерно, що з розвитком демократичного суспільства, яке гарантує право кожного громадянина на активну участь у житті цього суспільства, по-новому розуміють поняття «інвалідність», «вади розвитку», «інтеграція» тощо. Нині всі вищезгадані терміни замінюються такими – «діти з особливими освітніми потребами», що однаковою мірою стосується як інвалідності у важкій формі, так і середніх за ступенем порушень. Такий підхід пояснюється тим, що явище «недостатності» або «інвалідності» передбачає втрату або дефіцит фізичної та розумової спроможності – але ж спроможність вчитися залежить не від стану окремих органів або ж їх фізіологічної функціональності, а радше від психологічної функціональності. Таким чином, акцент зсувається від внутрішніх проблем дитини до системи освіти, яка підтримує дитину в навчанні, визнає її сильні якості та задовольняє всі її індивідуальні потреби.

В основних законах України про освіту вживаються такі терміни, як: «діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку» та «особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах» [4]. У наказі Міністерства освіти і науки України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» вживаються терміни: «молодь з інвалідністю», «діти з тяжкими порушеннями розвитку», а також «діти з особливими освітніми потребами». Зазначені терміни зображують медичну модель, яка розглядає ваду здоров'я як характеристику особи, що може бути спричинена хворобою, травмою чи станом здоров'я і, відповідно, потребує медичного чи іншого втручання з метою «корекції» певної проблеми особи.

Природно, що реакцією суспільства в контексті медичної моделі є забезпечення лікування, реабілітації та соціальної допомоги – такої як спеціальна освіта і пенсія. Іншими словами, ставиться за мету зробити життя людини з особливими потребами до певної міри «нормальним» шляхом забезпечення їй економічних та освітніх можливостей.

Медична модель (сегрегація) існувала з початку ХХ ст. – до середини 60-х рр. ХХ ст. Ця модель припускала, що людина з проблемами розвитку – хвора людина, яка потребує довготривалого догляду і лікування, що найкращим чином може здійснюватись у спеціальних закладах [2].

Модель нормалізації (інтеграція) розвинулася в середині 60-х рр. ХХ ст. й існувала до середини 80-х рр. ХХ ст. Ця модель визначала політику у ставленні до дітей з особливостями психофізичного розвитку. У цей період стає нормою процес інтеграції дітей з особливостями розвитку в середовище звичайних однолітків [2]. Інтеграція в цьому контексті розглядається як процес асиміляції, що вимагає від людини прийняття норм, характерних для культури, що домінує. Людина має бути «готовою» до прийняття в суспільство. В основі поняття нормалізації лежать такі положення: дитина з особливостями розвитку – людина,

яка розвивається, здатна освоювати різні види діяльності; суспільство має визнавати це й забезпечувати умови життя, максимально наближені до загальноприйнятої норми.

Соціальна модель (залучення, інклюзія) – середина 80-х рр. ХХ ст. – дотепер. В основі соціальної моделі лежить положення: людина не зобов'язана бути «готовою» для того, щоб брати участь у житті суспільства, вчитися у школі, працювати. Ця соціальна модель спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні їхніх прав і надавало їм таку можливість. На протигагу медичній моделі, соціальна модель розглядає проблему здоров'я як соціальну проблему, а не як характеристику особистості, оскільки вона (проблема) зумовлена непристосованістю оточення, включаючи ставлення до людей з особливими потребами, виробничі норми, архітектурну безбар'єрність і транспорт.

Із часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини дедалі більшого визнання та поширення набуває соціальна модель, більше пов'язана з дотриманням прав людини [13].

Термін «особливі освітні потреби» з'являється з появою терміна «інклюзивна освіта» як варіативна модель спеціальної освіти.

Розвиток та функціонування окремої, спеціальної системи освіти завжди вважалися проявом турботи про дітей з особливими потребами. Однак таке бачення системи спеціальної освіти почало поступово змінюватися в більшості країн світу.

Знання, досвід, обладнані приміщення досі мають велике значення, проте сегрегація учнів тепер розглядається як неприйнятна і така, що порушує право дитини на освіту. Загальне бачення цього питання полягає в тому, що переважна більшість дітей з особливими потребами мають навчатися разом зі своїми однолітками у звичайних умовах. Одним із результатів такого підходу вважається створення єдиної освітньої системи, яка охоплюватиме учнів різних категорій.

Проблема, яка стоїть перед інклюзивною школою, полягає в розробці особистісно орієнтованих педагогічних методів, які б забезпечили успішне навчання всіх дітей, у тому числі й дітей із розумовими чи фізичними розладами. Основний принцип створення інклюзивної школи полягає в тому, що всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли можливо, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними.

Інклюзивні школи повинні визнавати й ураховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання, а також забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, запровадження організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами [7].

Реалізація інклюзивної моделі освіти потребує розв'язання низки завдань:

– організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей;

– розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами;

– створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами [11].

Якість навчально-виховного процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво поліпшити якість її життя. Більшість дітей з особливостями психофізичного розвитку може навчатися в загальноосвітніх школах за умови реалізації моделі інклюзивної освіти. Пріоритетними напрямками є сприяння

Public administration mechanisms

соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Інклюзивна модель освіти охоплює:

- систему освітніх послуг, а саме: адаптацію навчальної програми та плану, фізичного середовища, методів і форм навчання, використання чинних у громаді ресурсів, залучення батьків;
- співпрацю з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до потреб дітей;
- створення позитивного клімату у шкільному середовищі [6].

Складники моделі інклюзивної освіти:

1. Командний підхід. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів. У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки. Усі працівники та адміністрація школи, усі, хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, повинні допомагати один одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей та підготовки її до незалежного існування.

Команда – це група людей, у яких є спільна мета, які співпрацюють, щоб досягти більшого, ніж кожен із них здатен досягти самотужки. Характерні риси командної роботи з дитиною, яка має особливі потреби:

- рішення стосовно методів роботи з дитиною приймаються колективно; члени команди несуть колективну відповідальність за результати;
- батьки є рівноправними членами команди;
- усі члени команди мають рівний статус і вважаються однаково важливими;
- знання та вміння представників різних дисциплін інтегруються під час розробки та реалізації навчального плану роботи з дитиною;
- життя в суспільстві;
- задоволення індивідуальних потреб дітей;
- розробка індивідуальних навчальних планів та реалізація завдань, визначених у них;
- проведення необхідних адаптацій та модифікацій.

Індивідуальний навчальний план – формальний документ, який містить детальну інформацію про дитину і послуги, які вона має отримувати. Він розробляється командою педагогів і фахівців та об'єднує їхні зусилля з метою розробки комплексної програми роботи з дитиною і водночас визначає, які саме послуги надаватиме кожний фахівець. Батьки є активними учасниками розробки індивідуального навчального плану, оскільки вони знають своїх дітей краще за інших. Індивідуальний навчальний план визначає необхідні адаптації / модифікації. Він є підґрунтям для подальшого планування навчальних занять. Такий план розробляється та реалізується для кожного учня з особливими освітніми потребами.

2. Адаптації / модифікації. Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації. Адаптація змінює характер навчання, не змінюючи зміст або поняттєву сутність навчального завдання. Модифікації змінюють характер навчання, змінюючи зміст або поняттєву сутність навчального завдання.

3. Співпраця з батьками. Сучасна освітня філософія, зорієнтована на особистість дитини, ґрунтується на положенні, що батьки є її першими та головними вчителями.

Дедалі більше педагогів з повагою ставляться до навчального процесу, який відбувається вдома, і будують свою роботу з урахуванням інтересів дітей та їхніх родин. Оскільки до загальноосвітніх закладів почали залучати дітей з особливими освітніми потребами, постійна співпраця з їхніми сім'ями має ще більше значення. У процесі навчання таких учнів важливо враховувати інтереси, пріоритети й турботи сімей. Батьки дітей із порушеннями психофізичного розвитку мають працювати в тісному контакті з учителями та іншими фахівцями під час розробки та реалізації навчальних планів, їх адаптації, організації навчального середовища тощо.

Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї:

- визнання того, що сім'я є елементом стабільності в житті дитини, тоді як педагоги можуть увесь час змінюватися;
- ефективна співпраця педагогів з батьками та іншими фахівцями;
- регулярний обмін з батьками повною та неупередженою інформацією стосовно їхніх дітей;
- запровадження в навчальному закладі політики та системи послуг, які забезпечують сім'ям необхідну емоційну та фінансову підтримку;
- розуміння й урахування потреб дітей під час розробки навчальних та інших програм;
- заохочення і створення умов для взаємної підтримки батьків;
- розуміння унікальності кожної сім'ї, повага до різних методів навчання та виховання дітей, що застосовуються батьками;
- турбота про те, щоб послуги, які надаються родинам, були комплексними, скоординованими, гнучкими, доступними та відповідали потребам кожної родини.

4. Створення позитивної атмосфери в дитячому середовищі. У класах (школах), де навчаються учні з різними рівнями розвитку та здібностей, педагоги мають підтримувати один одного у застосуванні найефективніших стратегій навчання. Якщо у школі панує доброзичлива, невимушена атмосфера, якщо тут визнають унікальність кожного (і педагога, і учнів) та підтримують їх, це суттєво підвищує ефективність навчання.

Школа, клас мають стати рідними для учнів та їхніх родин. Батьки почуватимуться спокійніше, якщо будуть також залучені до навчально-виховного процесу. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, у різних ситуаціях зближує учнів, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності [9].

Інклюзивна школа – навчальний заклад, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема передбачає адаптацію навчальних програм та планів, фізичного середовища, методів і форм навчання, залучення батьків, співпрацю з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створення позитивного клімату в шкільному середовищі. Школам необхідно знаходити шляхи, які б забезпечували успішне навчання всіх дітей, включаючи дітей, які мають фізичні чи розумові розлади [13].

Сьогодні важко адаптувати багато шкіл до вимог інклюзивної освіти, тому на етапі її впровадження існують школи з окремими інклюзивними класами. Інклюзивна модель освіти охоплює:

- систему освітніх послуг, а саме: адаптацію навчальної програми та плану, фізичного середовища, методів і форм навчання, використання наявних у громаді ресурсів, залучення батьків;
- співпрацю з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до потреб дітей;
- створення позитивного клімату у шкільному середовищі [12].

Багато педагогів здійснюють адаптацію навчання, вважаючи, що саме така

практика і є гарним навчанням. Наприклад, учитель може записати ключові слова крейдою на дошці, зобразити ці слова; вивісити на стіні графік роботи в класі, щоб допомогти учням організувати свій час, або надати учням кілька вербальних підказок під час переходу до іншого виду діяльності тощо. Хоча загальна адаптація навчання може суттєво допомогти учням з порушеннями розвитку брати участь у роботі, їм можуть знадобитися більш індивідуалізовані адаптації та модифікації.

Адаптація дає вчителю змогу розширити обсяг методів навчання, врахувати вікові потреби учнів, їхні інтереси та різноманітність. Адаптація також покликана допомогти окремим учням компенсувати їхні фізичні, інтелектуальні або поведінкові відмінності й труднощі. Учителі здійснюють адаптацію, щоб надати дітям рівні можливості для участі у процесі навчання.

У деяких випадках певні види адаптації задовольняють загальні потреби учнів з порушеннями розвитку. Так, під час навчання дітей, які мають порушення слуху, учителю важливо уникати ситуацій, коли він стоїть спиною до учня, коли в нього за спиною горить яскраве світло, коли його артикуляційний апарат не видно; під час роботи з учнем, який страждає на травматичне ураження мозку з характерним зниженням витривалості та підвищеною втомлюваністю, педагогу, коли це необхідно, слід робити перерви, аби учень відпочив.

Учителю необхідно докласти зусиль, аби залучити батьків / членів родини учня до процесу пошуку ідей стосовно адаптації. Сім'ї дітей з особливостями розвитку часто мають значний досвід адаптації у себе вдома. Крім участі у створенні індивідуального навчального плану, члени родини можуть пропонувати свої ідеї упродовж усього навчального року.

Серед позитивних аспектів залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл варто зазначити:

- діти почуваються потрібними, бажаними, стають самостійнішими;
- змінюється поведінка, ставлення до навчання та оточення;
- діти успішно адаптуються в колективі, у них з'являються нові друзі, зникає відчуття ізольованості;
- відбуваються швидкі та помітні зміни в розвитку;
- діти значно удосконалюють свої вміння й навички, намагаються краще читати, писати, малювати (це простежується в дитячих роботах);
- навчаються у ровесників соціального досвіду;
- здорові діти нагромаджують позитивний досвід взаємодії;
- усі діти сприймають один одного як рівних;
- здорові діти стають добрішими, милосерднішими;
- забезпечується співпраця, співпереживання, співдружність;
- діти з особливими потребами починають почуватися комфортно;
- педагоги мають додаткові можливості розвинути та продемонструвати свою педагогічну майстерність і творчість [1].

Для успішного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку інклюзивна школа реалізує програму психолого-педагогічного супроводу із залученням кваліфікованих логопедів, дефектологів, психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів та інших фахівців. Супровід навчання та виховання дітей з особливими потребами ґрунтується на таких засадах:

- доступність усіх форм навчання та освітніх послуг;
- запровадження спеціальних технологій та адаптивних технічних засобів навчання;
- індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей дитини;
- поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами;

– створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації школярів;

– професійна орієнтація, підготовка до вибору майбутньої професії.

Психолого-педагогічний супровід розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія (вчителів, асистентів учителя, батьків, практичного психолога, соціального педагога, логопеда, медпрацівників та інших фахівців), що поєднує такі взаємопов'язані компоненти:

– систематичне дослідження психолого-педагогічного статусу дитини (відповідність тих вимог, які ставить перед нею школа, особливостям розвитку школяра), динаміки її психічного розвитку у процесі шкільного навчання;

– створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості учнів та їхнього успішного навчання;

– створення спеціальних соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми в розвитку та навчанні [4].

Психологічний супровід дітей з особливими потребами передбачає:

– психологічну діагностику дітей (первинне діагностування на етапі вступу дитини до школи з метою вивчення сильних і слабких сторін розвитку особистості, виявлення і розв'язання проблем, що виникають у процесі інтеграції її в освітній простір, проведення діагностичних мінімумів на різних етапах навчання дитини в школі з метою вивчення динаміки її розвитку та подолання можливих труднощів під час кризових періодів);

– надання психологічної підтримки педагогам (створення на основі отриманих даних індивідуальних карт учнів і розробка індивідуальних навчальних планів, здійснення адаптацій і модифікацій для дітей з особливостями психофізичного розвитку);

– психологічну підтримку батьків. Спільно з батьками викладач з'ясовує негативні моменти, що мають місце в інклюзивному класі [4].

Вивчення особливостей системи інклюзивної освіти в Україні дозволяє сформулювати такі узагальнені висновки:

1. Освіта – багатоаспектний складний об'єкт управління, керована система, яка поділяється на безліч самостійних, цілісних підоб'єктів впливу. Ними є: освітні установи, освітні програми, освітній процес і його результати.

Необхідність розвитку системності в державному регулюванні галузі освіти визначається такими моментами: невизначеністю і різноманіттям продуктів освіти в одному й тому самому освітньому процесі; специфікою попиту і пропозиції на ринках освітніх продуктів і недосконалістю ринкового механізму в освіті; невідповідністю змісту і форм державного управління освітою інноваційної сутності освітніх процесів та нової ролі галузі освіти в постіндустріальному суспільстві.

2. Інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість усім дітям брати участь у всіх програмах.

3. Для успішного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку інклюзивна школа реалізує програму психолого-педагогічного супроводу із залученням кваліфікованих логопедів, дефектологів, психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів та інших фахівців.

4. Супровід навчання та виховання дітей з особливими потребами ґрунтується на таких засадах: доступність усіх форм навчання та освітніх послуг; запровадження спеціальних технологій та адаптивних технічних засобів навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей дитини; поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами; створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації школярів; професійна орієнтація, підготовка до вибору майбутньої професії.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – Київ : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 584 с.
2. Гокіна Л. Організація психологічного супроводу дітей із відхиленнями у розвитку / Л. Гокіна // Дефектолог. – 2007. – № 12. – С. 3 – 10.
3. Конвенція про права дитини : Прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН, від 20 листопада 1989 року та набула чинності 2 вересня 1990 року. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf
4. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами / Борщевська Л. В., Зіброва А. В., Іванова І. Б. [та ін.]. – Київ : Укр. ін-т соц. дослідж., 1999. – 79 с.
5. Нижник О. Допомога дітям з особливими потребами / О. Нижник // Психолог. – Київ : Главник, 2004. – 123 с.
6. Мартемьянов В. С. Хозяйственное право : курс лекций. Т. 1. Общие положения / В. С. Мартемьянов. – М. : Изд-во БЕК, 1994. – 312 с.
7. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1991. – 701 с.
8. Олпорт Г. В. Личность в психологии / Г. В. Олпорт. – М. : КСП+ ; СПб. : Ювента, 1998. – 375 с.
9. Психология личности в трудах отечественных психологов / сост. Л. В. Куликов. – СПб. : Питер, 2000. – 480 с.
10. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности / Л. Н. Собчик // Теория и практика психодиагностики. – СПб. : Речь, 2003. – 624 с.
11. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. – 490 с.
12. Степанець Н. В. Психологічні основи життєвої компетентності / Степанець Н. В. // Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ : Лати К, 2003. – С. 44 – 46.
13. Токіна Л. Організація психологічного супроводу дітей із відхиленнями у розвитку / Л. Токіна // Дефектолог. – 2007. – № 12 (грудень). – С. 8 – 10.

List of references

1. Averianov V. B. (Ed.). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs : pidruchnyk : u 2 t.* Kyiv : Yuryd. dumka, 2004, T. 1. *Zahalna chastyna*, 584 p. [in Ukrainian].
2. Hokina L. *Orhanizatsiia psykhologichnoho suprovodu ditei iz vidkhylenniamy u rozvytku. Defektoloh.* 2007, № 12, pp. 3 – 10 [in Ukrainian].
3. *Konventsiiia pro prava dytyny : Pryiniata rezoliutsiiei 44/25 Heneralnoi Asamblei OON, vid 20 lystopada 1989 roku ta nabula chynnosti 2 veresnia 1990 roku.* Retrieved from http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf [in Ukrainian].
4. Borshchevska L. B., Zibrova A. B., Ivanova I. B. [ta in.]. *Na dopomohu batkam, shcho maiut ditei z osoblyvymy potrebamy.* Kyiv : Ukr. in-t sots. doslidzh., 1999, 79 p. [in Ukrainian].
5. Nyzhnyk O. *Dopomoha ditiam z osoblyvymy potrebamy. Psykholoh.* Kyiv : Hlavnuk, 2004, 123 p. [in Ukrainian].
6. Martemyanov V. S. *Hozyaystvennoe pravo : kurs lektsiy. T. 1. Obschie polozheniya.* M. : Izd-vo BEK, 1994, 312 p. [in Russian].
7. Meskon M., Albert M., Hedouri F. *Osnovy menedzhmenta.* M. : Delo, 1991, 701 p. [in Russian].
8. Olport G. V. *Lichnost v psihologii.* M. : KSP ; SPb. : Yuventa, 1998, 375 p. [in Russian].
9. Kulikov L. V. (Ed.). *Psihologiya lichnosti v trudah otechestvennyih psihologov.* SPb. : Piter, 2000, 480 p. [in Russian].
10. Sobchik L. N. *Psihologiya individualnosti. Teoriya i praktika psihodiagnostiki.* SPb. : Rech, 2003, 624 p. [in Russian].
11. Fetiskin N. P., Kozlov V. V., Manuylov G. M. *Sotsialno-psihologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malyh grupp.* M. : Izd-vo In-ta psihoterapii, 2002, 490 p. [in Russian].
12. Stepanets N. V. *Psykhologichni osnovy zhyttievoi kompetentnosti. Krok za krokom do zhyttievoi kompetentnosti ta uspikhu : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* Kyiv : Lati K, 2003, pp. 44 – 46 [in Ukrainian].

13. Tokina L. Orhanizatsiia psykholohichnoho suprovodu ditei iz vidkhyleniamy u rozvytku. *Defektoloh*. 2007, № 12 (hruden), p. 8 – 10 [in Ukrainian].

Olha Shulha, Olha Tsarkova, Kateryna Saharova. System of inclusive education as an object of public administration in Ukraine

Globalization, large-scale and radical changes in the structure and character of world economic, social and personal development, as well as other rapid changes taking place in the modern world, led to the modernization of all spheres of public life and, first of all, the education system as the fundamental basis of an innovative society.

For a long time, children with disabilities have been isolated from society, locked in a special community, in particular social, moreover, state institutions.

The problem in developing and implement strategies for improving the school education system, which plays a special role in shaping and developing the unique potential of each member of society, becomes relevant in this regard. This, in turn, can be regarded as an indispensable condition for ensuring the prosperity of society at the present stage of its development.

The purpose of the study is to identify and implement effective forms of state support for children with disabilities as a form of regulation of positive relations with the environment.

Objectives of the study:

1. To analyze and generalize forms of state support for children with disabilities;
2. To identify the complex of difficulties in implementing the forms of state support for children with disabilities;
3. To develop recommendations for improving the effectiveness of forms of state support for children with disabilities.

Inclusion is a process of increasing the participation of all citizens in social life. It is a policy and process that enables all children to participate in all programs. Inclusive education is a system of educational services, based on the principle of ensuring the basic right of children to education and the right to acquire it at the place of residence, which envisages the education of children with special educational needs in the conditions of a comprehensive educational institution. One of the main tasks of inclusion is to respond to a wide range of educational needs in the school environment and beyond.

The study of the features of the inclusive system in Ukraine allows us to formulate the following generalized conclusions.

1. Education is a multifaceted complex object of management, a managed system, which is divided into a multitude of independent, holistic objects of control influence.

The need for the development of a system in the state regulation of education is determined by the following factors: the uncertainty and variety of educational products in the same educational process; the specifics of demand and supply in the markets for educational products and the imperfections of the market mechanism in education; the inconsistency of the content and forms of public administration education with the innovative nature of educational processes and the new role of education in the post-industrial society.

2. For the successful education of children with peculiarities of psychophysical development, the inclusive school implements a program of psychological and pedagogical support with the assistance of qualified speech therapists, defectologists, psychologists, social educators, assistant teachers and other specialists.

3. Supporting the education and upbringing of children with special needs is based on the following principles: accessibility of all forms of education and educational services; introduction of special technologies and adaptive technical means of training. Individualization and adaptation of curricula taking into account the needs and abilities of the child; a combination of traditional and innovative approaches to the development of a child with special needs; creation of favorable conditions for socialization, self-determination and self-actualization of schoolchildren; professional orientation, preparation for the choice of the future profession.

Key words: inclusiveness, inclusive education, inclusive school, forms of inclusive education.

Надійшла до редакції 11.06.19